

HUR MAN TAR BELÄGG

Dokumentation av växter

För åtskilliga växter är det nödvändigt att dokumentera ett fynd utöver en fältanteckning. I anvisningarna och i förordet till växt-förteckningen behandlas detta endast översiktligt, varför det kan vara på sin plats med ett förtydligande. Det bästa sättet att dokumentera ett fynd är att pressa ett belägg. I många fall är detta ett nödvändigt tillvägagångssätt. Exempelvis kan fotografier sällan visa de detaljer (behåring, frukter, underjordiska delar o.s.v.) som ofta utgör skiljekaraktärer. Insamling av belägg måste ske med omdöme. En insamling får självfallet inte spolia en population av en sällsynt växt (och i de fall det rör sig om en ovanlig växt från en redan känd lokal, är ytterligare insamling oftast onödig). Fridlysta växter kan inte samlas och möjligheterna att göra insamlingar inom naturreservat och liknande områden är starkt begränsade (dispens kan i vissa fall beviljas). I dessa fall kan fotografering eller besök av någon som kan växten ifråga vara den metod som återstår.

Vilka växter ska du belägga?

De växter som ska beläggas kan delas upp i olika grupper:

1. Växter som det råder ett generellt beläggstvång på är markerade med en asterisk (*) i växt förteckningen. Listan på dessa arter kan förefalla lång. Av de närmare 500 växterna är dock ca 1/3 underarter, varieteter och ärter som kan rapporteras kollektivt. För dessa taxa är en urskiljning inte är nödvändig, utan du har möjlighet att rapportera huvud- eller kollektivarten. Även i övrigt rör det sig mest om växter ur kritiska grupper och erkänt "svåra" växter. För många av dessa kommer en expertgranskning att vara nödvändig.
2. Allt du anser eller tror är hybrider måste du ta belägg på. Här är en expertgranskning nästan alltid nödvändig.
3. Underarter, småarter och arter (oftast apomiktiska småarter) som kan rapporteras kollektivt tillhör i de flesta fall grupp 1 enl. ovan. Även om du väljer att rapportera huvud- eller kollektivarten, är det angeläget att du tar något eller några belägg på dessa arter från varje ruta så att det är möjligt att bestämma dem till art, underart eller varietet i efterhand. Många av dessa växter är mycket dåligt kända men har troligen intressanta utbredningsbilder. Dessutom har uppfattningen om vad som är art, underart och varietet en tendens att skifta från tid till annan. Här kan dina insamlingar komma att tjäna som ett viktigt referensmaterial.
4. I växtförteckningen finns ett antal tillfälligt inkomna eller förvildade arter, som noterats från många skilda lokaler. Dessa växter är markerade med en ring (°) efter växtnamnet. I många fall finns det närstående arter som odlas eller blivit funna som

förvildade eller inkomna endast vid något enstaka tillfälle. Dessa finns inte upptagna i förteckningen, även om förhållandet ibland påtalas med "Obs; Flera arter odlas" i kolumnen för anmärkningar. Om du inte är helt säker på att det inte finns någon förväxlingsrisk, så ta ett belägg även på °-märkta arter. Det samma gäller växter som inte finns med i förteckningen, men som du finner i "vilt" tillstånd.

5. Tag gärna belägg på växtfynd som du tror kan väcka förvåning på ett eller annat sätt. Det kan exempelvis gälla ovanliga adventivarter eller sällsynta växter som är nya för området. Ingen ska kunna ifrågasätta din rapport om fyndet, och det enklaste sättet att motverka detta är att ta ett belägg. Dessutom finns det oftast ett intresse att införliva ett belägg av dessa växter i Botaniska Museets samlingar.

6. Slutligen måste du ta belägg på alla växter som du är osäker på och känner att du inte kan bestämma säkert.

Vad ska du göra med beläggen?

Belägg av växter där det råder ett generellt beläggstvång (grupp 1 och 2), men även växter du samlar som tillhör grupperna 3, 4 och 5 ska sändas till projektledningen. Det är bäst om du skickar dem tillsammans med årets inventeringslistor. På så sätt finns det möjlighet att få växter bestämda eller bestämningarna konfirmerade före påföljande års inventeringssäsong. Målsättningen är ju att växtbestämningar och inmatning av datauppgifter inte ska släpa efter.

Växter du samlar som tillhör grupp 6 bör du i första hand visa upp för någon som kan växterna ifråga, lämpligen din distriktschef. Ett lärorikt och trevligt sätt är att ni som inventerar i samma område träffas och tillsammans bestämmer växter. Sådana träffar bör gå att anordna i studiecirkelform, Ytterligare ett sätt för dig att få hjälp med att bestämma dina växter, är att komma till Botaniska Museet de kvällar då "Öppet hus" anordnas; tiderna finner du i föreningens utskick. Vidare har du naturligtvis möjlighet att själv komma till museet när där är öppet för att arbeta med dina belägg. Museet har ett stort bibliotek och många herbarieark som referensmaterial.

Varför måste du ta belägg?

Det är viktigt att alla som inventerar tar de belägg som krävs. Många ser det som en stimulerande, lärorik och trevlig del av inventeringsarbetet att samla och pressa växter, medan andra ser denna del som en betungande, ibland kanske onödig, arbetsbörda. För de växter som måste beläggas ur grupp 1 och 2, kan sällan själva insamlingsarbetet bli en extra arbetsuppgift, då det i de flesta fall rör sig om växter som få botanister klarar av att helt säkert bestämma i fält. Ofta behöver dessa växter undersökas närmare (ofta under mikroskop), referenslitteratur och herbariematerial behöver studeras o.s.v.

Oberoende av den personliga inställningen till att pressa växter är det viktigt att alla solidariskt ställer upp på de anvisningar som projektet har. Det handlar till sist om att projektet ska vara trovärdigt och seriöst. Ingen ska behöva tvivla på att en bestämning är rätt utan att det finns möjlighet till kontroll. Det vore mycket beklagligt om uppgifter om fina växtfynd i efterhand måste tagas bort från den slutliga redovisningen bara för att det saknas ett beläggsexemplar. Alltför många kartor i "Atlas över Skånes Flora" visar en helt felaktig bild av växternas utbredning, bara för att det i slutändan ansetts omöjligt att ta med annat än belagda fynd. Tillsammans kan vi hjälpas åt att den nya inventeringen inte ska behöva bli befäst med sådana och liknande fel och svagheter.

Insamling av växter

Då du samlar växter behöver du ha med dig slidkniv, plastpåsar och etiketter. Välj ut typiska exemplar och ta upp dessa med kniven. Generellt gäller att du måste samla hela exemplar som är i blom och/eller i frukt. För många växter är det dock nödvändigt att samla in växten i rätt stadium eller på ett visst sätt för att växter ska vara möjlig att bestämma. I listan över växter som måste beläggas finns anmärkningar om detta. Innan du lägger växten i plastpåsen, rensa av jorden (men ej vissna delar ex. rosettblad som kan vara viktiga för bestämningen) och förse växten eller hela påsen med en notering, som säkert visar vilken lokal den kommer från.

Pressning av växter

De insamlade växterna bör pressas så snart som möjligt. Vid längre exkursioner kan det vara lämpligt att ha med sig en fältpress, som kan bestå av plywoodskivor och remmar. Växtpress för hemmabruk, kan man lätt tillverka själv av två hårda skivor och en tyngd eller hellre två grova remmar. Man kan även köpa en växtpress, där den vanligaste modellen består av två träskivor som spänns ihop med rep, metallstänger och en trärulle.

Vid pressningen läggs växterna in i dubbelvikta pappersark av sådan beskaffenhet att de lätt suger till sig vatten. OBS! att du måste skriva på en lokalbeteckning på varje "lakan" (tro inte att du kommer ihåg detta i efterhand!). Bred ut växterna väl så att deras olika delar inte ligger ovanpå varandra mer än nödvändigt. Försök arrangera bladen så att åtminstone en undersida syns. I stället för att dela långa växter, försök i första hand vika dem så att de får plats på herbariearket. Lökar och tjocka rötter måste dock klyvas. Tjockbladiga växter, ex. fetbladsväxter, kan vara svåra att pressa om man inte först dödar cellerna genom att doppa växten några minuter i kokande vatten (akta blommorna) eller ger den en kort behandling i en mikrovågsugn. Det finns presspapper (gråpapperark och "lakan" att lägga närmast växten) att köpa.

Du kan emellertid mycket väl använda exempelvis tidningspapper, huvudsaken är att det har bra förmåga att suga till sig fuktighet och klippts till i lagom storlek för att passa i pressen.

Du måste se till dina pressade växter då och då så att de inte möglar. Presspapperet måste bytas åtminstone efter en dag i press och sedan efter ytterligare en dag. Ibland är det nödvändigt med ännu fler pappersbyten. Växterna ska ligga kvar i press tills de är riktigt torra (när de inte längre känns kalla om du känner med handens ovansida).

Om de pressade växterna ska lämnas för kontrollbestämning, är det oftast onödigt att montera dem. Det är lättare att undersöka dem om de inte är uppklistrade på pappersark. (Om du monterar dina växter, använd inte vanlig tejp, utan pappersremсор typ "fönsterremсор".) Däremot måste de alltid vara försedda med en ordentlig etikett. På denna måste lokal, biotop, datum och insamlare klart framgå. Växtens namn är däremot mindre viktigt. En etikett bör se ut som i exemplet nedan. Löpnummer är inte obligatoriskt, men ett praktiskt sätt för dig själv att löpande numrera och hålla reda på dina belägg.

Löpnummer	Växtnamn
Landskap, socken, lokal, biotop och koordinat	
Datum	Insamlare

137	Anemone nemorosa
Skåne, Österslövs sn, 300 m SV kyrkan, bokskog, 3E 3d 12 24	
900403	Nils Nilsson

(Dokumentationen är hämtad från Skånes Flora 8, sammanställd av Lunds Botaniska Förening)